

Lausunto/vastaus kommentointipyyntöön: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Kainuun liitto kiittää mahdollisuudesta jättää pyynnöstä lausunto Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visioon vuoteen 2040.

Visiossa esitetyt tavoitteet sivistyksen, tieteen, taiteen ja kulttuurin asemasta Suomessa ovat lämpimästi kannatettavia. Tavoitteen saavuttamiseksi sivistyksen, tieteen, taiteen ja kulttuurin alueellisesta saavutettavuudesta on määrätietoisesti huolehdittava. Tässä kattavan korkeakouluverkoston merkitys on korvaamattoman tärkeä.

Kainuun liitto on kuntayhtymä, jota johtavat demokraattisesti valitut päättäjät. Kainuun liitto tukee lämpimästi visiossa esitettyjä toimenpiteitä demokratian vahvistamiseksi Suomessa.

Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille

Visiossa linjataan aivan oikein, että nuorilla on oltava mahdollisuus päästä korkeakouluopintoihin suoraan lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen jälkeen. Käytännön toimenpide-ehdotuksissa tavoitteen toteuttamiseksi viitataan kuitenkin vain nuorten korkeakouluvalmiuksien tukemiseen lisäämällä lukiokoulutuksen tarjontaa erityisesti alueilla, joissa sen kysyntä on suurinta. Nuorten sivistyksellisen tasa-arvon toteutuminen vaatii erityishuomiota lukiokoulutuksen järjestämismahdollisuuksien turvaamiseen väestöään menettävillä ja pienten nuorten ikäluokkien alueilla, joissa lukiokoulutuksen kysyntä on pientä ja vähenee.

Osoite:

Kainuun liitto,
Kauppakatu 1
87100 Kajaani

Sähköposti:

etunimi.sukunimi@kainuunliitto.fi
Kirjaamo 040 722 0900
www.kainuunliitto.fi

Laskutus:

Kainuun liitto
003724969924
PL 5016
02066 DOCUSCAN

Koulutuksen laadun vahvistamiseksi visiossa esitetään perustellusti, että korkeakoulutuksen ja työelämän yhteyksiä tavoitellaan parannettavan. Korkeakoulutettujen työllistymisen edistämisen lisäksi toimenpide-ehdotuksella olisi syytä tavoitella myös työelämäyhteyksien hakemista fyysisesti korkeakoulun toiminta- aluetta laajemmilla alueilla. Tälle olisi erityisesti tarvetta Kainuun kaltaisissa maakunnissa, joissa korkeakoulujen toiminnan laajuus on suppea, mutta investointien määrä vahvassa kasvussa, ja työelämän tarpeet laajentuvat nopeasti. Korkeakoulun ja yritysten yhteistyön lisääminen paitsi parantaisi koulutuksen laatua myös vahvistaisi Suomen mahdollisuuksia talouskasvuun.

Joustava tutkintorakenne voi olla hyvä koulutuksen sisällöllisen kehittämisen kannalta. Kainuun liitto kuitenkin muistuttaa, että aluekehittämisen kannalta on tärkeää olla riittävä määrä myös pysyvää perustutkintokoulutusta, joka sitouttaa opiskelijoita koulutuksen antavaan alueeseen.

Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa

Osana korkeakoulujen tutkimuksen ja TKI-toiminnan laadun ja vaikuttavuuden vahvistumista esitettyjä toimenpide-ehdotuksia Kainuun liitto tukee lämpimästi kirjausta, jolla tavoitellaan suurteholaskennan ja datanhallinnan tutkimusinfrastruktuuriympäristöihin tehtyjen T&K-lisärahoituspanostusten hyödyntämistä, jotta Suomi voi vahvistaa asemaansa datavetoisen tieteen eurooppalaisena edelläkävijänä. Samoin on erittäin hyvä, että pidetään kiinni edelleen 4 %:n BKT-osuudesta TKI-tavoitteena.

Visiossa painotetaan uutta tietoa yliopistojen tehtävänä. Työelämälähtöinen tutkimus ja työelämän kehittäminen ovat kuitenkin olleet vahvasti ammattikorkeakoulujen perustoimintaa. Kainuun liiton näkökulmasta ammattikorkeakoulujen toimintaedellytysten parantaminen on välttämätön toimi suomalaisten pk- ja kasvuyritysten tukemiselle. Työelämälähtöisten innovaatioiden ja uuden tiedon tuottaminen ja jalkauttaminen luo edellytyksiä kansantalouden kasvamiselle.

TKI-toiminnalla on keskeinen rooli yritysten kehittymiselle ja uusien työpaikkojen syntymiselle. Suomessa maakunnat tarvitsevat monipuolista huippuosaamista riippuen alueen elinkeinoelämän painopistealueista tukemaan olemassa olevan

yritystoiminnan kehittymistä ja uudistumista. Alueen ammattikorkeakouluilla ja yliopistokeskuksilla on erittäin tärkeä rooli tukea yritysten TKI-toimintaa.

Tavoitteen alla on erityisesti korostettu kilpaillun rahoituksen mahdollisuuksien täysimääräistä hyödyntämistä. Kainuun liitto muistuttaa, että esimerkiksi Euroopan unionin koheesiorahoituksella on vahvistettu merkittävästi Suomen TKI-toimintaa ja lisäksi muun muassa osaamiskeskittymiä ja tutkimusinfrastruktuureja, minkä merkitys edelleen korostui myös vision liitteenä olevassa tilannekuvassa. On hyvä huomata, että mikäli koheesiorahoitus vähenee, myös 4 %:n BKT-tavoitteesta on aiempaa hankalampaa pitää kiinni. On myös tärkeää huolehtia, että ammattikorkeakouluilla on tasavertaiset mahdollisuudet hakea kansainvälistä kilpailtua rahoitusta.

Korkeakoulutuksen kehittämisessä pitkäjänteisen ja ennustettavan perusrahoituksen rooli on merkittävä. Perusrahoituksen siirtäminen erillishakuihin perustuviksi lisäaloituspaikoiksi on omiaan heikentämään ennustettavuutta ja johtaa tempoilevaan opettajatarpeeseen. Tällöin opetushenkilöstön osaamisten systemaattinen kehittäminen entistä merkittävämmän tutkimuspanoksen tukemiseen vaikeutuu.

Liite 1: Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tilannekuva

Tilannekuvassa korostettiin aivan oikein, että yhteiskunnan T&K-intensiteetin vahvistuminen edellyttää merkittäviä toiminnallisia muutoksia korkeakouluilta ja tutkimuskentän toimijoilta. Kriittisimmäksi tarpeeksi tässä oli tunnistettu T&K-toimintaa tekevien osaajien määrän kasvattaminen ja koulutustason nostaminen. Epäloogisesti tilannekuvassa todettiin kuitenkin myöhemmin, että ikäluokkien pieneminen haastaa nykyistä korkeakouluverkkoa 2030-luvun aikana. Suomen on tärkeää sitoutua tavoitteeseen, jossa pelkästään nuorten ikäluokkia koskevien tavoitteiden rinnalla kansallisin toimin pyritään työelämässä jo olevien sekä väestön koulutustason nostamiseen yleensä.

Kainuun liitto korostaa, että korkeakouluverkon merkitys Suomen osaamisen kehittämiselle ja talouskasvun vahvistamisessa on korvaamattoman tärkeä. Sen vuoksi korkeakoulujärjestelmää ei pitäisi nähdä ainoastaan korkeakoulutuksen piiriin tulevien ikäluokkien kouluttajana vaan yhteiskunnallisesti paljon laajemmassa merkityksessä. Korkeakoulutuksen ja siihen linkittyvien TKI-toimintojen alueellinen saatavuus on Suomelle itseisarvo. Korkeakouluverkoston supistaminen ei voi olla

keino järjestelmän uudistamiselle, mutta esimerkiksi korkeakoulujen välisen yhteistyön tiivistäminen voi olla hyvä uudistamisen tapa.

Lopuksi

Visiossa on tunnistettu ammattikorkeakoulujen rooli, mistä Kainuun liitto kiittää. Yliopistokeskuksia ei visiossa mainita kuitenkaan kertaakaan. Suomessa on kuusi yliopistokeskusta, jotka täydentävät Suomen yliopistokenttää niillä alueilla, joilla ei ole omaa yliopistoa ja kokoavat alueillaan toimivan yliopistollisen toiminnan. Yliopistokeskusten koordinoinnin rahoitus on kirjattu myös Valtioneuvoston asetukseen yliopistoista (770/2009) ja sen määrä on syytä turvata jatkossakin.

Yliopistokeskusten rooli verkostomallisina tiedeyhteisöinä, joiden tehtävänä on toiminta-alueensa sivistys- ja osaamistason kohottaminen sekä elinkeinoelämän palveleminen tutkimuksen ja koulutuksen kautta, on korvaamaton. Yliopistokeskukset myös toimivat osana alueellisia innovaatioekosysteemejä yhteistyössä muun muassa yritysten, muiden oppilaitosten ja tutkimusorganisaatioiden, kehittäjäorganisaatioiden, kaupunkien ja maakuntaliittojen kanssa.

Yliopistokeskukset ovat avainasemassa sivistyksen ja tieteen alueellisen saavutettavuuden turvaajina ja siksi niiden rooli korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa on huomioitava.

Kajaanissa 13.4.2026

Maakuntahallitus
Kainuun liitto